

ופניו תייש – ולא כלום. לא נחלקו אלא שפניו אדם ונברא בעין אחת כבהמה, שר"מ אומר מצורת אדם וחכ"א כל צורת אדם...'. התוס' פרשו שהיה משמע לו לרב מלשון המשנה [וכפי שאכן מוכח בברייתא שבסמוך] שמלבד מחלוקת ר"מ וחכמים במפלת כמין בהמה, נחלקו עוד במפלת ולד שאין צורתו שלמה כצורת אדם. ופירש רב שהקובע לענין זה הוא הראש ולא הגוף.

לפירוש זה יוצא שלדעת חכמים לעולם אינו ולד עד שיהא כל ראשו כצורת אדם. ולר"מ די שיהא דומה במחצית פנים כאדם [מצח, גבה, עין ולסת וכו'], אבל בלאו הכי אינו ולד אלא אם כולו כבהמה, ראשו וגופו.

ואולם הרמב"ן מפרש (וכן הביאו הראשונים מפרש"י, וכ"כ הרי"ד) שרבי ירמיה בר אבא חולק על הטעמים שנאמרו לעיל בשיטת רבי מאיר, וסובר שלא דיבר רבי מאיר במפלת צורת בהמה ממש, שודאי אינו ולד [שאם כן, כ"ש כשגופו אדם וראשו כבהמה שיהא דינו כולד], אלא בולד שצורת ראשו כאדם ובעין הוא דומה לבהמה [והוא הדין אם דומה במצח ולסת וגבה], ובסברא בעלמא נחלקו; לר"מ הרי זה ולד כיון שיש בו מצורת אדם, ולחכמים אינו ולד עד שכל פניו [מלבד האזניים, כדלהלן] דומים לצורת אדם.

'אמר רבא: ושטו נקוב – טמאה. רש"י ותוס' מפרשים [עפ"י המשך הסוגיא] שרבא סובר טרפה חיה [כשיטתו בכ"מ], אבל אם נוקטים אינה חיה – אינה טמאה לידה.

ואולם דעת הרמב"ן והרשב"א שאפילו אם טרפה אינה חיה – טמאה, כיון שראוי הוא לחיות קצת פחות מי"ב חדש. ועוד, אין זה כמי שלא ראוי לחיות מתחילת ברייתו, כי שמא ניקב ושטו לאחר מכן.

(וכן נקט בספר בית הלוי (ח"ב סוס"י כב) ובלקוטי הלכות ובערוך לנר (כד). בדעת הרמב"ם, שיש לדייק מדבריו שוושטו נקוב – טמאה, הגם שפסק טריפה אינה חיה. וע"ע חזו"א קי, יג-יד [ובזה יישב בבית הלוי מה שכתב בשו"ת פנים מאירות שנקובת הושט לדברי הכל אינה חיה. ולפרש"י ותוס' מבואר בסוגיא להפך, אבל להרמב"ם אתי שפיר. גם הוכיח מכאן שיש למול תינוק שנולד בו סימן טריפות תוך שמונה, מכך שאמו טמאה לידה]. ואולם בכס"מ (איסור"ב י, יא) צדד בדעת הרמב"ם כפרש"י ותוס'.

וער"ן שלמ"ד טרפה אינה חיה הריזו טמאה מספק, כי שמא ארע הנקב אחר כך ותחילת ברייתו ראוי הוא לנשמה).

דף כד

'איכא בנייהו טרפה חיה, מר סבר טרפה חיה ומר סבר טרפה אינה חיה. בתורי"ד מפרש [שלא כשאר ראשונים] שהכוונה כאן אם בריה בגוף אטום חיה שמונה ימים, שהוא השיעור שצריך לחיות כדי להחשב 'ולד' (כפי שדרשו להלן בע"ב), אם לאו. ואינו ענין למחלוקת האמוראים אם טרפה חיה י"ב חדש אם לאו.

'אמר להם: צאו וטהרו מה שטמאתם, מאי דעתייכו לחומרא, חומרא דאתיא לידי קולא היא, דקיהביתו לה ימי טוהר' – ואף על פי שודאי אמרו לשואלים שטימאו רק להחמיר ולא להקל [שכן משמע מהלשון, שידע שהורו כן לחומרא ולא משום שטעו בהלכה], יש לחוש שמא יבואו אחרים לטעות בהוראתם והם לא ידעו טעם הדבר בבירור, וכיון שיש חשש כזה ואין החומרא מן הדין, אין לנו להורות אלא לפי קו הדין. שאילו בדבר שיש בו ספק של תורה, ודאי עושים לחומרא ואין לנו לחוש לקולא

עתידיה שהרי אי אפשר בלאו הכי, ואפילו בדבר שהוא טהור מהתורה אבל נראה להם לחכמים לאסור משום גזירה (כגון מה שאמרו להלן כח) – מחמירים ואין חוששים לקולא, אבל לא בכעין זה שמצד הדין הוא מותר ורק משום חומרא בעלמא מחמירים (עפ"י ריטב"א, וכע"ז כתב להלן כח. ד"ה אינה). ועש"ך (י"ד רמב, בקיצור הנהגות הוראות איסור והתר, ט) שגם במקום שאין נראה שיוצאת קולא מההוראה, צריך החכם האוסר מחמת הספק או מצד חומרא, לומר שאין האיסור ברור אלא שאנו מחוייבים להחמיר, כי אפשר שיתגלגל הדבר ויבוא לידי קולא עד אחר מאה דברים.

'המפלת בריה שיש לה ב' גבים וב' שדראות, אמר רב: באשה – אינו וולד... ושמואל אמר: באשה וולד...' זו לשון הריטב"א כת"י (מובא בפתח עינים כאן): ופסקי רבנן הלכתא כרב, דכל רב ושמואל הלכתא כרב באסורי בין לקולא בין לחומרא. ורבינו הגדול רבי' אושעיא [אפשר שהכוונה לרבנו ישעיה הראשון, הוא הרי"ד], שגם בפסקיו מובא מעשה כזה, אמנם בכמה שינויים. 'פתח עינים' כתב שהוא ראה אשה אחת שהיו לה שני גופין חלוקין לגמרי וחוזרין להיות גוף אחד למטה ממתניה, ואין לה אלא ב' רגלים והיה לה בשת לכל גוף וגוף והיו לה ד' ידים וד' עינים וכשאוכלת בראש האחד אינה אוכלת בראש השני, וחיתה יותר מעשרים שנה. וכתב הראב"ד דאע"ג דקי"ל בעלמא הלכתא כרב באיסורי, וסוגיין נמי רהטא כותיה, אפילו הכי כיון שהוברר הדבר דשסועה איתא בעלמא, הוברר הדבר כשמואל'. עכ"ל. ואולם דעת רוב הפוסקים כרב שאין זה וולד [ואין הוכחה ממקרים חריגים שמתקיימים. עריטב"א], וכן יש להורות (עפ"י מחזיק ברכה י"ד יג).

ישמואל אמר: בריה בעלמא איתא. לפרש"י הוא מין בפני עצמו שיש לו שני גבים ושתי שדראות. ורבנו תם ורמב"ן מפרשים שאין כזה מין בפני עצמו אלא מדובר בבהמה שנוולדה עם שני גבים ושתי שדראות מבהמה רגילה. ולדעת שמואל יכולה היא להתקיים. [ואילו לפרש"י זו אינה מתקיימת ואסורה ככל נפל]. ולזה הפירוש הסכים הרשב"א, וכן הביא מרבנו חננאל. וכן נראה ברמב"ם (מאכלות אסורות א.ו.ו.) וכן נקט הר"ן.

ע"ע בספר 'הכתב והקבלה' (ראה יד, 1) אודות בהמה הנקראת 'טאיאסו' שיש בגבה סדק עמוק כאצבע עד שנראה כאילו הגב והשדרה נפרדים לשני חלקים, והיא מעלת גרה.

(ע"ב) 'הימנו ולמטה אסור, במה דברים אמורים בשלא כלו לו חדשיו...' לשון זו אינה מדוקדקת כפי משמעותה שבכל מקום, שהרי מפורש שבזה אנו מדברים, בעובר שלא כלו לו חדשיו (עפ"י ריטב"א. וכן העיר בערול"ג, שכך היה לו לומר: 'הני משום דלא כלו לו חדשיו, יצא מי שיש לו ב' גבין וכו' דאע"ג דכלו לו חדשיו אם יצא לאויר העולם אסור').

'שפיר' – הוא עור (= קרום) שבשר הולד ואבריו מתרקמים בתוכו. 'סנדל' – עובר שנתמעך ע"י וולד אחר (גמרא להלן כה). [וכתב הרמב"ם (איסו"ב י, יב) שיש 'סנדל' שאינו וולד אלא נעשה מקרישת דמים, וכרוך הוא על חלק מהולד. ואולם יש לומר שעל פי רוב כשיש עובר נוסף על הסנדל, אינו בא מדם שנקרש אלא ממיצוץ עובר. עפ"י ערוך לנר כה: [אך מלשון הרמב"ם אין במשמע שזהו הרוב. ועוד צ"ע מהמבואר להלן כה: שחוששת למנות כנקבה, ומ"ט לא נצרך המיעוט שאינו וולד למחצה זכרים. ושם י"ל שהיו יודעים להבחין בין סנדל שהוא וולד שנתמעך לזה הנעשה מדמים, ומדובר כאן בסנדל שידוע שהיה וולד]. וע"ע חדושי חת"ס, אוצר חיים וחדושי מהר"י שפירא].

'שליא' – איבר המחובר לעובר ולרחם, דרכו מקבל העובר את מזונו כשהוא במעי אמו. לאחר הלידה יוצאת השליה מהרחם.
'גנונים' – חתיכות דקות של בשר כעין תולעים (פיה"מ לרמב"ם ומאירי).

'ככתבם וכלשונם'

'שימו את?'

'דין עשרה מיילי דחסידותא דהוה נהיג בהו רב, ובתריה לא יכילו שמעיה (משמשיו, תלמידיו) לאחזוקי בהון, וכל חד וחד מנהון אחזיקו בחדא מנהון. חד... רביעית וחמישית, שלא היה מביט לצדדין ואפילו לפניו, דאמר 'שימי את' – אלמא עד דשמע קליה לא ידע, ונהגו רב יוסף ורב ששת אחריו ולא יכלו לעמוד בה עד שסימו את עיניהם' (מתוך שו"ת הגאונים שערי תשובה קעח. וכן מובא בפירוש רבנו גרשום מאור הגולה (מנחות קט): 'שימי את – אתה הוא זה שימי, שלא היה רואהו משום דהוי ביה ברב מיילי דחסידותא שלא היה מגביה עיניו מן הארץ ולפניו היה מביט מרוב ענוה...').

(ע"ב) 'לילית' –

'... והיא (- מלכת שבא) באמת היתה שורש החשק דזימה, כמו שאיתא בתרגום (איוב א) על פסוק **ותפל שבא ותקחם** ונפלת בתכוף לילית מלכת זמרגוד'. ו'זמרגוד' הוא שם אבן טובה, ונראה דדעת אותו המתרגם דכתובים דהוא אבן 'שבו' בלשון הקדש, ודלא כמתרגם התורה, ולכן שם המדינה 'שבא', דשם מצויה אותה אבן טובה. ו'שבו' הוא לנפתלי... אבל שם (- בשבא) הוא תוקף רזא ד'אשת זנונים'.

ועל דרך הפשט בפסוק **שם הרגיעה לילית** (ישעיה לד) הוא שם בעל חי מה, כמו שכתבו המפרשים הקדמונים ואיתא בנידה בריה היא אלא שיש לו כפנים – פירוש, לעוף באויר ולהתפשט מסוף עולם ועד סופו. וזה החשק שבאדם שבו כח העפיפה וההתפשטות כנודע, ובלתי ספק הוא מצוי בארץ שבא אשר שם מכח האוירים דשם הוא תוקף הזימה, וטבע אותה חיה [שהיא נקיבה, ואולי הזכר שלה הוא השעיר הידוע שא' עליו בס' חיצונים, ותוקף תאותו הרבה לזימה] בזימה רבה לתבוע ולאחוז בכל בע"ח זכר.

וכן נקרא כח ה'אשת זנונים' שבעולם, כמו שאמרו בשבת (קנא): הישן בבית יחידי אחותו לילית – פירוש שרואה קרי, שזה כל חשקה ותאותה של אשת זנונים, וכח חשק זה בעולם היינו שמתפשט חשק זה באדם בשינתו. ומצד תוקף החשק בחלומו רואה קרי כידוע, ובעת השינה אז אינו בדעתו להתגבר על יצרו מצד חכמתו ואז עושה חשק זה פעולתו, וכשהוא יחידי יש חשש יותר, כי באמת על איש יהודי חופף קדושה, כי שרשו ממקום קדוש וכל עומק מחשבותיו באמת הוא רק בקדושה וטהרה ולא בחשקות כאלו, וכששני יהודים ביחד אז הקדושה כמו שאמרו (ברכות ו.) תרי מכתבן מילייהו בספר הזכרונות – פירוש שעושים רושם יותר בקדושתן למעלה, ולכך לשנים נראה ואין מוזק, כי אין לו כח, וכן אין כח למחשבה רעה להתפשט מצד הקדושה השוכנת בלבבות בני ישראל... רק כשהוא יחידי, ואז חשק האשת-זנונים לו, ורק לאיש ישראלי כמו שאמרו בסוכה (נב.) על פסוק **כי הגדיל לעשות** שהניח האומות כו' ובתלמיד חכם יותר מכולם – שכן חשקות רעים שיסד השי"ת להיות בעולם, מטבעם להמצא יותר אצל בני ישראל וכמו

שאמרו... כי רוצה להתתקן ברזא ד'אשת חיל', שכך יסד השי"ת שיהיה הרע מדמה שהוא טוב, וכאשר הם בני ישראל כן אז ע"כ הוא טוב, שהרי מקור ושוורש ישראל הוא מהשי"ת, וגם חשקות רעים שבהם הוא דבוק בהשי"ת, ועי"ז מתדבק הרע ח"ו בהשי"ת כמו הטוב הנקרא 'אשת חיל' על שם דבקותו בהשי"ת שמקבל שפעו מהשי"ת ששופע בו, וכך הרע מאחר שהוא בלבות בני ישראל הרי מקבל שפעו מהשי"ת כי בני ישראל דבוקים בו, ולכך נאמר ותפל שבא ותקחם לאותם בקר חורשות והאתונות רועות על ידיהם, שאמרו ז"ל (ב"ב טו סע"ב) על זה שהטעימו (לאיוב) מעין עולם הבא, והיינו כמו שבת מעין עולם הבא (ברכות נו) שהוא תענוגי עולם הזה לשם שמים, וכך הטעימו הפלגת תענוגי עולם הזה לשם שמים, שכאשר הם לש"ש אז הם בהפלגה יתירה דהיינו מעין עולם הבא, ודייקא בזה ותפול שבא – כי בזה יש לה אחיזה, וכמו שכאמרו ג"כ (ביחלק) בדור המבול שהטעימן גם כן מעין עולם הבא וחטאם היה גם כן בזימה, כי יש שייכות לזימה עם טעם מעין עולם הבא, שזה נקרא 'אשת חיל' וזה 'אשת זנונים', ואשת זנונים מתתקנא ברזא דאשת חיל ויש לה אחיזה בה...

ואמרו ז"ל בימי שלמה היה, שנאמר ותפל שבא – היינו דהתפשטות כח זה דמלכת שבא היה בימי שלמה, היינו כמו שאמרו בזהר בכ"מ שהוא למד גם כן כל חכמות חיצונות, והיינו שהכניס כל חשקות עולם הזה לקדושה ומלא כל מיני תאות באלף נשים וכסף וזהב וסוסים, וכן מאכל שלמה ליום, רק שהכל בהכרה שהשי"ת הוא הנותן והכל כפי עומק רצון השי"ת, וזהו מעין עולם הבא כהנ"ל, ולכך מלכת שבא היה לה תוקף אז, וכשהיא בגודל תוקפה אז יש לה חכמה דחיצונית הרבה, וכשמעה את שמע שלמה כנ"ל דבזה תיכף ותפול שבא ותקחם כנ"ל, ובאתה אליו והוא התגבר עליה כנ"ל בהכרת האמת... (מתוך 'דובר צדק' עמ' 109 ואילך).

'תניא אבא שאול אומר: קובר מתים הייתי. פעם אחת נפתחה מערה מתחתי... ע' לקוטי מוהר"ן ח"א נד.

'אבא שאול ארוך בדורו הוה ורבי טרפון מגיע לכתפו, ורבי טרפון ארוך בדורו הוה...' – וזהו פירוש 'בעל קומה' שנתייחד לנביא, שהוא מי שהשלים ביחודו יתברך עד שהגיע למדרגת הנבואה שהוא הדביקות הגמורה בו יתברך בעבור יחודו האמיתי שאין דבר זולתו המונעו בעבור כן. וכן המלך, כמו שנאמר וקרא בה כל ימי חייו, אמרו ז"ל נכנס כו' מיסב כו' – שהוא תכלית הדביקות.

וזה גם כן ביאור ארוך בדורו שבנידה, הגם שאין הדברים יוצאים ממשוטן גם כן, שכן רב היה באמת ארוך בדורו כמו שאיתא בחולין 'מאן ריש סדרא אבא אריכא' וכן כולם מסתמא, אבל הדבר ידוע כי גם במעשה הנביאים היתה פעולה ממשית אבל רומזת כוונה, כמו ירה ויור וכל מעשה הנביאים כולם, כל שכן במעשה השי"ת בברואיו.

וזהו 'ניטלה קומתו' באדם הראשון, בעבור שנפסק שלימות יחודו, וכן אז נתגרש מגן עדן שהוא שלימות התענוג הגופני' (מתוך 'אור זרוע לצדיק' עמ' 34).

ע"ע מהרש"א שביאר בעלי קומה במעלות רחניות. וכן ע' בספר אמרי פנחס (פרשיות התורה, אות קצ; שער התורה קיח) ע"ד הסוד; וע' בחדושי מהר"י שפירא.